zame beteekenis om de inlassching van tweeërlei formulier te rechtvaardigen.

Opmerkelijk daarentegen is in beide formulieren de zeer beperkte kortheid van het eigenlijk gebed vpór de predikatie.

In het lange formulier bestaat dit alleen uit deze woorden:

Open thans den mond uws dienaars, en vervul dien met uwe wijsheid en kennis, opdat hij uw woord zuiverlijk en vrijmoediglijk verkondige Bereid ook ons aller harten, opdat wij datzelve hooren, verstaan en bewaren mogen. Schrijf uwe wetten (naar uwe belofte) in de tafelen onzer harten, en geef ons lust en kracht daarin te wandelen, tot prijs en eere uws naams en tot stichting uwer gemeente.

En voor het kortere is dit gebed vervat in deze woorden:

Wil ons ook uw heilig Woord naar uwen God delijken wil te verstaan geven, opdat wij daaruit leeren al ons vertrouwen op U alleen te stellen, en van alle schepselen af te trekken Dat ook onze oude mensch met alle zijne begeerten van dag tot dag meer gekruisigd worde, en dat wij ons U opofferen tot een levend dankoffer, ter eere van uwen heiligen naam, en tot stichting van onzen naaste. Wil ook genadiglijk bekeeren allen die nog van uwe waarheid afdwalen, opdat wij U altegader eendrachtiglijk dienen in heiligheid en gerechtigheid alle de dagen onzes levens.

Dit gebed is dus in het korte formulier nog iets langer. In het breede formulier 11 regels, in het kortere 17.

Beide malen echter onderscheidt dit gebed zich hierdoor, dat het zich richt op één bepaald doel, t. w. *de predicatie*.

Het is een afbidden van God, dat de predicatie geve wat ze geven moet, en dat ze aldus vrucht in de Gemeente drage.

Anders niets.

Geen breede ontboezeming, geen gebed voor de nooden der Christenheid, geen gebed voor bepaalde personen. Dat alles komt in het gebed *na* de predicatie.

Men zal overgaan tot de predicatie. Doch nu ontwaakt het besef, dat deze zonder Gods zegen mislukken moet en niet gedijen kan. En zoo gaat de vergadering der geloovigen in het gebed, om van God een goede predicatie, een predicatie die ter zake dient, een predicatie waarin Zijn Woord zal uitgaan, en op die predicatie de vrucht af te smeeken.

En dat alles kort, zaakrijk, niet afdwalend, gericht op dat ééne einddoel.

Op dit punt echter is onder ons allengs een geheel tegenovergestelde gewoonte ingeslopen.

Wat naar de bedoeling van onze vaderen een kort gebed om zegen op de predicatie zou zijn, is van lieverlede soms geheel van die predicatie losgemaakt, en een zelfstandig gebed, meest van zeer langen duur, geworden.

Oorspronkelijk bedoeld als gebed van een of anderhalve minuut, dijde het thans niet zelden uit tot tien minuten en meer.

Het is nu een afzonderlijk stuk van den Dienst geworden, dat met de predicatie slechts in zooverre in verband staat, als de voorbidder vanzelf het meest vervuld is met wat hij gereed staat in zijn predicatie te gaan ontwikkelen; een samenhang die intusschen daarom meest verloren gaat, overmits de opgave van den tekst veelal eerst op dat groote gebed pleegt te volgen.

Want het groote gebed, het eigenlijke *gebed* van den Dienst, wordt thans metterdaad *vóór* en niet *na* de predicatie gehouden. Na de predicatie wordt het gebed veelal veelmeer bekort.

Naar onze Liturgie is er een gebed met het oog op de predicatie van 10 à 15 regels, en na de predicatie een lang gebed van 200 en meer. Thans daarentegen is het groote gebed, eer men aan de predicatie toekomt, soms 300 à 400 regels groot, en slinkt het nagebed vaak tot 50 à 60.

Een geheel andere evenredigheid dus, een geheel andere verhouding, en dat toont dat men aan beide gebeden een geheel andere beteekenis is gaan hechten. Iets wat zoo sterk is, dat men een predikant, voor wat zijn gebedsgave aanbelangt, nooit zal beoordeelen naar het slotgebed, gemeenlijk „dankzegging" genoemd, maar schier uitsluitend naar de wijze waarop hij bidt in het gebed vóór de predicatie.

Deze wanverhouding nu is daaruit te verstaan, dat de afzonderlijke Belijdenis van zonde, en de daarop gevolgde absolutie, zijn weggevallen; iets waartoe onze Liturgie zelve aanleiding gaf door de Belijdenis van zonde en het gebed voor de predicatie, in elkander te laten vloeien.

Dit toch moest, toen eenmaal het vrije gebed het formuliergebed verving, er van zelf toe leiden, om de belijdenis van zonde en de bede om schuldvergeving uit te breiden, vandaar in geestelijke overwegingen te vervallen, en zoo ten slotte geheel het eigenlijke gebed, met het oog op de predicatie, te laten verdwijnen. Het komt nog wel voor, maar toch zijn de gevallen lang niet zeldzaam, dat het lange gebed ten einde toe afgeloopen zijnde, de predicatie zelve geen voorwerp van de bede om zegen werd.

Geheel tot het oude gebruik terug te keeren, en niet dan een zeer korte bede om zegen op de predicatie te doen, gaat thans niet meer. De ervaring heeft nu eenmaal geleerd, dat er behoefte bestaat, om iets meer in dat gebed te leggen.

Toch mag daarom het hoofddoel niet uit het oog worden verloren. Het moet blijven een gebed vóór de predicatie.

Wordt nu de Belijdenis van zonden, met de absolutie, teruggeschoven naar het eerste voorwerpelijke deel van den Dienst, dan spreekt het vanzelf, dat dit in het gebed vóór de predicatie niet moet herhaald worden.

Bidden is, en moet blijven, iets van God begeeren. Bidt men dus vóór de predicatie, dan moet er iets met opzicht tot die predicatie van God worden begeerd. En dit kan niet anders zijn, dan dat van de zijde van den Dienaar die predicatie wezenlijke opening, ontsluiting en toepassing van het Woord zij; en voor wat de gemeente aangaat, dat ze dat Woord aanneme en een vrucht des Woords voortbrenge.

Dat nu kan, en behoeft, geen lang gebed te zijn.

Maar heeft men nu den tekst van te voren aangegeven, zoodat de gemeente weet, welk Woord Gods voor haar behandeld zal worden, dan kan dat er toe leiden, om biddend de gemeente in den gedachtengang van dat bepaalde Woord in te leiden, de geheiligde stemming voor dat bepaalde Woord voor te bereiden, en alzoo den ernst en het hoog belang van dat Woord voor het aangezicht Gods op het hart te binden.

Dat schijnt ons toe de verzoening te moeten zijn tusschen het zeer korte gebed onzer vaderen, en het breede gebed, waaraan we thans gewend zijn.

Alleen zoo echter, dat het gebed *geen* korte preek vooraf worde, en vooral *niet* door eindeloos rekken de aandacht afmatte, die vóór de predicatie juist *opgewekt* moet worden.

Recenstën.

L. G. C. Ledeboer in zijn leven en arbeid, geschetst door J. H. Landwehr, predikant te Rotterdam Leiden. D. Donner.

Zoo luidt de titel van eene tamelijk breede en met veel zorg bewerkte studie, waarmede Ds. Landwehr de literatuur over onze Vaderlandsche Kerkgeschiedenis verrijkt heeft. In XI hoofdstukken met welgekozen opschriften heeft de auteur zijn stof uitnemend geordend. Hij schetst Ledeboer's afkomst en jeugd. Zijn verkeer aan Leiden's academie en de geschriften, die hij als student vervaardigde tijdens den Belgischen opstand. Zijn ambtelijk en huiselijk leven als predikant van Benthuizen. Zijn breuke met het Herv. kerkgenootschap, die door hem nimmer betreurd is, en zijne afzetting door het Prov. kerkbestuur. Zijne aanraking met de Chr. Afgescheidenen en zijne breuke met hen wegens de aanvrage om vrijheid van godsdienst als *Chr. Afgescheidene gemeenten*, waar Ledeboer nimmer in is medegegaan. Zijne verhouding en die van zijne opvolgers Van Dijke en Bakker tot Budding. Zijne onderhandelingen met A. van der Linde.

In een hoofdstuk *„Ledeboer en de Ledeboerianen"* wordt zijn arbeid buiten de gemeente, de gemeenschap tusschen de Ledeboeriaansche kerken en hare geschiedenis tot op heden beschreven en in enkele trekken het leven der Ledeboerianen in 't huisgezin, in maatschappelijk, staatkundig, kerkelijk en geestelijk opzicht geteekend.

Dan volgt eene volledige lijst van Ledeboer's werken en eene bespreking daarvan. Het laatste hoofdstuk beschrijft zijn levensavond en dood, waarna een reeks van *Bijlagen*, meest betrekking hebbend op Ledeboers' afzetting door de kerkelijke besturen en op vonnissen, waarmede men hem en zijne volgelingen wegens hunne godsdienstoefeningen getroffen heeft, deze belangrijke studie besluit.

Veelszins heeft Ds. Landwehr het portret van Ledeboer met sympathie geteekend. Om zijne innige godsvrucht, zijn ernstige boetpredikíng, zijne diepgaande kennis van het geestelijke leven, en om zijn kerkelijk standpunt waardeert hij hem zeer.

Maar ook verheelt hij zijne gebreken niet.

Ledeboer was te veel gevoelsman; had zonderlinge manieren; studeerde zeer weinig; gebruikte in zijne prediking soms platte taal en verkondigde veel meer wat in zijn eigen ziel omging, dan dat hij nauwgezet het Woord Gods uitlegde, en Ds. Landwehr laat de schadelijke gevolgen hiervan in de geschiedenis der Ledeboerianen duidelijk uitkomen.

Veel geschrevene bronnen konden voor dit werk niet geraadpleegd worden, maar Ds. Landwehr wist deze leemte aan te vullen door getuigenissen van nu nog of althans voor korten tijd nog levende personen, die met Ledeboer in nauwe betrekking gestaan hebben, en hij maakte van deze getuigenissen een voorzichtig en oordeelkundig gebruik.

Zijn arbeid zal door hen, die belangstellen in Nederlands kerk en hare geschiedenis, met ingenomenheid ontvangen worden en voor de toekomstige teboekstelling van de vaderlandsche kerkhistorie der 19e eeuw rijke vrucht afwerpen.

Het leven van Frances Ridley Havergal door hare zuster Maria V. G. Havergal. Vertaald door S. C. Boekhandel voorheen Höveker & Wormser. Amsterdam—Pretoria.

Een boek, dat er keurig, smaakvol uitziet. Het is eene vertaling van een Engelsch werk in zuiver, vloeiend, klankvol Nederlandsch. Er is in beschreven het leven van een begaafde Engelsche vrouw, die als schrijfster, componiste en dichteres in Christelijke kringen naam gemaakt heeft, ook buiten haar vaderland.

En dan is in hoofdzaak dit leven geschetst naar zijne verborgene, inwendige zijde, waartoe de uitgebreide correspondentie van Mrs. Havergal in staat stelde.

Teedere, innige godsvrucht des harten spreekt er uit dit boek. Ge leest het niet, zonder dat het een blijvenden indruk op u gemaakt heeft. In dat opzicht waardeer ik het zeer en beveel ik het gaarne aan.

Maar het boek is tegelijk echt Engelsch. Daardoor treedt er *het doen* in op den voorgrond, zonder te vragen naar de beginselen, die het doen beheerschen moeten.

En dit *doen* staat hier daarenboven onder de nawerking van het Methodisme, dat eenzijdig en schier uitsluitend doelt op de bekeering des zondaars.

Vandaar, dat Frances Havergal voor de kerk als kerk, haar roeping en beteekenis naar het Woord Gods, weinig oog heeft en schier geheel buiten de kerk om, aan Christelijke werkzaamheden, *works*, *works* en nog eens *works* hare krachten wijdt.

„Zendelinge" had zij willen zijn, als haar zwakke gezondheid geen hinderpaal was geweest. Elders schrijft zij: „Het is zulk een voorrecht, medewerkster te zijn aan eene vereeniging voor zending, ziekenverpleging, armenverzorging, enz." In een' anderen brief: „. . . . Vier bijbelbesprekingen in één week, velen in nood wachtende op hulp, een Zendingswerk in aantocht en og ander werk daarna."

Daarom zou ik in aansluiting aan eene recensie over een ander geschrift, dit boek „geen kwade illustratie" willen noemen van de artikelenrecks, die in dit blad onder het opschrift „Practicisme" voorkomt. Men lese het dus met oordeel en behoude alleen het goede.

Gods leidingen in mijne levensgeschiedenis door Otto Funcke, Doctor theol., predikant der Friedenskirche te Bremen. Tweede deel. Boekhandel voorheen Höveker en Wormser. Amsterdam Pretoria.

Ook dit is, wat het uiterlijke aangaat, een keurig werk en tevens is het Duitsche origineel in zuiver en vloeiend Nederlandsch weergegeven.

Het is, zoo als uit den titel blijkt, het tweede deel van Funcke's autobiographie en het beschrijft zijn leven van den tijd af, dat hij na volbrachte academische studie als hulpprediker optrad tot op heden, nu hij nog steeds als predikant van de Friedenskirche te Bremen werkzaam is.

Als ik dit werk met het hierboven besprokene vergelijk, dan staat het Engelsche hierin hooger, dat er meer diepgaand geestelijk leven in spreekt, maar moet aan Funcke's werk de voorkeur gegeven worden, omdat hij ruimer blik heeft en u meer het rijke, volle menschenleven naar alle zijden en op verschillend terrein laat zien.

En Funcke doet dit ook als een Christen; daarom betitelt hij zijn boek „Gods leidingen in mijne levensgeschiedenis," en de inhoud beantwoordt aan dien titel.

De stijl van dezen schrijver is bekend. Hij schrijft boeiend en onderhoudend. Ge leest hem gemakkelijk. Hij is een man van veel ervaring en levenswijsheid. Daarom kan ook uit dit geschrift veel geleerd en moet het hartelijk aanbevolen worden. Maar Hollandsche Calvinisten zullen toch wel merken, dat er tusschen hunne en Funcke's religieuse beginselen heel wat verschil is, en bij hartelijke erkenning van hetgeen ons met hem als Christenen gemeen is, zullen wij toch het goud van eigen belijdenis voor dit Duitsche zilver niet willen verwisselen.

WIJMINGA.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van Ds G. Vlug te Nijkerk nagekomen Uitgift ƒ 2.50; uit Hilversum, door den heer J. D. Deenink ƒ 10; van den heer N. N. te Stad aan het Hatingvliet, met hartelijk schrijven ƒ 25.

In hartelijken dank ontvangen.

Dringend verzoeken wij den vrienden, onze scholen, die zoo groote behoefte aan steun hebben, te willen gedenken.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Uit de Pers.

De heer W. Hovy, gedelegeerde van onze Regeering op het Congres voor Armenzorg, heeft in het *Tijdschrift voor Armenzorg*, dat sedert een half jaar, onder redactie van Dr. De Dompierre de Chauffepié uitkomt, van dat Congres dit korte bericht geplaatst:

Die als lid van bovenstaand Congres naar Parijs gegaan is, in de hoop grondige discussiën bij te wonen, zooals wij die ten onzent gewoon zijn, zal, naar ik vrees, onvoldaan zijn teruggekeerd Onze Fransche vrienden, die het initiatief hebben genomen dit Congres te organiseeren en met bewonderenswaardigen ijver voor te bereiden, hebben hun taak zoo breed opgevat, dat het aantal onderwerpen, dat den leden ter overweging werd aangeboden, veel te groot was om zelfs eenigszins grondig besproken te worden Een goede zaak was, dat die onderwerpen bijna allen in referaten waren behandeld, welke vooraf den leden waren bezorgd, zoodat deze dan ook overstroomd werden door tal van geschriften, van welker inhoud zij vóór den aanvang der zittingen kennis moesten nemen om eenige opinie over de conclusiën te kunnen hebben.

Daar er 4 sectiën waren, moest men zich wel bepalen één daarvan bij te wonen Wij althans, als gedelegeerden van de Nederlandsche regeering meenden het beste ons doel te bereiken door op die wijze den arbeid te verdeelen; en zoo werd mij de tweede sectie ter bijwoning toegewezen

Ik heb mij niet te beklagen gehad, vooral niet wegens gebrek aan stof. Niet minder dan 19 verschillende onderwerpen werden behandeld, die aanleiding gaven wenschen uit te spreken en die aan de algemeene vergadering voor te stellen opdat die tot wenschen van het Congres mochten worden gedecreteerd

Al de onderwerpen in mijne sectie hadden betrekking op ondersteuning van hulpbehoevenden, hetzij door verpleging of door onderrichting De gewone verpleging van behoeftige kranken in hospitalen of gasthuizen werd verondersteld als genoegzaam geregeld te zijn bij de Wet Daarover werd weinig gesproken, alleen werd de wensch uitgesproken, naar aanleiding van een klein hospitaal ten platten lande, dat door particulier initiatief was opgericht te Arès in het departement Gironde dat meer aandacht mocht worden geschonken aan het groote nut, dat dergelijke stichtingen kunnen hebben in streken, waar geen steden van eenig aanbelang zijn, mits zij staan onder leiding van een kundigen geneesheer.

Des te meer werd de aandacht geschonken aan de verpleging van krankzinnigen, idioten teringlijders, melaatschen, lijders aan vallende ziekte, de verzorging van ouden van dagen invaliden en ongeneeslijken. Ook werden de hulpbehoevende kraamvrouwen niet vergeten, welke niet naar gasthuizen gingen vóór het kraambed, doch liever thuis bleven, en die in hare omstandigheden zoo veel behoefte gevoelden aan een helpende hand; terwijl ook de blik werd gericht naar zoovele behoeftige gemeenten, die wegens armoede vaak verstoken bleven van voldoende medicinale hulp, en de bewoners deze vaak op zeer verren afstand en tegen hooge betaling zoeken moesten; waarin noodzakelijk verandering moest gebracht worden door Rijks of gewesteljk subsidie, waardoor de vestiging van een geneesheer werd mogelijk gemaakt Ook kwam nog aan de orde het verleenen van eerste hulp in nood, en werd de wensch uitgesproken, dat het publiek meer op de hoogte gebracht werd van hetgeen in onderscheidene omstandigheden kan worden gedaan, om zoove l mogelijk ernstige gevolgen af te wenden Hiertoe zouden populaire geschriften over dat onderwerp dienstig kunnen rijn; terwijl eindelijk nog de opleiding van verpleegend personeel werd besproken en de wenschelijkheid van oprichting van scholen, waarin deze personen werden opgeleid en daarna gediplomeerd, om eenmaal te kunnen komen tot dien toestand, dat alleen gediplomeerd personeel voor de verpleging in de gasthuizen zou worden toegelaten

Bij de behandeling der vraag wat op het gebied van onderwijs en opvoeding door de liefdadigheid moest worden behartigd, bleef het gewone lager onderwijs aan de kinderen des volks buiten bespreking Men vestigde zijn aandacht meer speciaal op de achterlijken, blinden en doofstommen, aangezien voor deze buitengewone verpleging noodig was, wilden zij niet verstoken blijven van de middelen, die hen in staat stellen ook een plaats in de maatschappij in te nemen De noodzakelijkheid van de stichting van aparte scholen f klassen voor achterlijke kinderen werd algemeen gevoeld en de wensch uitgesproken, dat in de grootere steden, waar zulks nog niet was geschied, ten spoedigste dergelijke inrichtingen in het leven zouden worden geroepen En wat de doofstommen en blinden betrof, zoo werd het groote gewicht in het licht gesteld, dat hunne ontwikkeling door degelijk onderwijs naar hunne bevatting, van af hun prilste jeugd worde bevorderd. Men wenschte aan die inrichtingen van onderwijs te verbinden vakscholen om hen voor een beroep of bedrijf te bekwamen Voor de minst ontwikkelden onder de doofstommen achtte men het landbouwbedrijf het meeste aanbevelingswaardig, waartoe landbouwscholen op het platte land voor hen zouden moeten opgericht worden. Verder werd nog een bespreking gewijd aan de beste methoden, bij het onderwijs hoofdzakelijk van doofstommen, te volgen, en de wensch uitgesproken, dat normaal scholen werden gesticht om geschikt helpend personeel op te leiden voor het onderwijs aan doofstommen en blinden

Men zal mij wel toegeven, dat zulk een aantal onderwerpen onmogelijk grondig kon worden behandeld, vooral wanneer men in aanmerking neemt dat alleen de ochtend-zittingen daaraan konden worden gewijd. In het geheel waren er 5 ochtendzittingen, elk van ± 2½ uur, samen dus 12 á 13 uur. Ik zeg niet te veel, wanneer ik beweer dat er onderscheidene onderwerpen zijn ter tafel gebracht, die gewichtig genoeg waren, om daaraan alleen al den beschikbaren tijd te wijden.

Toch was het een heerlijk schouwspel om aan te zien, dat zoovele mannen en ook vrouwen, uit verschillende landen samen gekomen, met zooveel ernst de nooden der maatschappij bespraken en middelen trachten te beramen om heling aan te brengen en het lot der lijdenden te verzachten De discussiën getuigden meestal van ernst en overtuiging, en uitnemende persoonlijkheden waren tegenwoordig en namen een zeer werkzaam aandeel in de besprekingen Dat de oud president der Republiek, de heer Casimir Périer, niet alleen in naam Voorzitter was, maar zich geheel en al heeft gewijd, eerst aan de zeer omvangrijke voorbereidingen en daarna aan de leiding der Vergaderingen en een waardige ontvangst der buitenlandsche gedelegeerden en overige Congres leden, teekent zeer zeker het karakter van dezen maatschappelijk zoo hoog geplaatsten man, en heeft hem ons aller w rme sympathie verzekerd

Aangenaam was het ook, om te mogen constateeren, dat vele van de behandelde onderwerpen in ons goede land sedert vele jaren niet alleen een punt van nauwgezette studie hebben uitgemaakt, maar ook met goed gevolg in praktijk zijn gebracht Met eene goede conscientie en zonder zelf verheffing mogen wij getnigen, dat wij ons niet voor den nabuur behoeften te schamen, wat evenwel geenszins wil zeggen, dat er voor ons niet nog veel te leeren was

Van harte hoop ik, dat vele van de gewichtige zaken, die nu slechts aangestipt konden worden, verder een punt van studie zullen uitmaken, niet alleen in Frankrijk maar ook bij ons en in vele andere beschaafde landen, opdat ook van dit Congres nog een vrucht ten goede moge worden ingeoogst

De opmerking van den heer Hovy is volkomen juist, dat de gedachtenwisseling op zulke Congressen niets beteekent, en dat zulke Congressen in het Buitenland meestal in zake het debat lager staan dan bij ons.

Toch hebben ze ook zoo hun nut.

Ze leiden tot juist geformuleerde verklaringen, toegelicht in heldere referaten, en brengen voorts uit alle landen de matadors in vriendschappelijke aanraking. En wat het debat betreft, ligt het wel in den aard der zaak, dat dit veel beter vlot onder één volk, in de landstaal, en met het oog op volkstoestanden die in concreet beeld voor ieders geest staan.

Beide de nationale en de internationale Congressen van dien aard hebben hun eigenaardige licht en schaduwzijde.

Officieele Berichten.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk te Brussel verzoekt vriendelijk aan de kerkeraden der Gereformeerde kerken in Nederland, om opgave van naam, en zoo mogelijk adres, van leden hunner kerk, zoowel doop als belijdende leden die naar Brussel vertrekken.

Namens den kerkeraad
J. H. M. G. WOLF, *Praeses.*
G. VAN DETH Az., *Scriba.*

Brussel, 30 November 1900.

Buiteuland.

Afrika. De houding der Kaapsche predikanten in zake den oorlog. De bladen hebben ons gemeld, dat de Afrikaanders in de Kaapkolonie steeds meer neiging betoonen, om het voor hunne verdrukte broederen in den Oranje Vrijstaat en in de Transvaal op te nemen. De predikanten van de Nederl. Hervormde Kerk nemen aan die beweging geen gering aandeel.

De leeraars van genoemde kerk hielden in het begin van November 11. eene conferentie in de Kaapstad, waar besloten werd, in gehoorzaamheid aan Gods Woord, met het oog op het schandelijk optreden van de Engelsche legermacht, tegenover de kerk en tegen privaatpersonen „de zaak in ernstige overweging te nemen en middelen en wegen te zoeken, om een noodzakelijken ommekeer te weeg te brengen."

Nu beteekent het nemen van eene dergelijke resolutie op zich zelf nog niet veel. Maar de redevoeringen door enkele predikanten daarbij gehouden, doen ons zeggen: er scheelt niet veel aan, of de predikanten gaan openlijk tegen het Engelsche gouvernement opstand prediken. Zoo sprak de predikant Steytler uit de Kaapstad bij die gelegenheid: „Wanneer ik nog trouw ben aan de Engelsche kroon, dan is het omdat ik moet! Ik wil dat niet verbergen, de geheele wereld mag het weten." Daarop klaagde hij de Engelsche regeering aan, dat *zij* en *niet* de Boeren republieken de verantwoordelijkheid draagt van den oorlog. Hij beschuldigde het militaire bestuur, dat het de predikanten aan hunne gemeenten ontrukt had, omdat het bleek dat zij te veel invloed uitoefenden, en toch waren het juist de Hollandsche predikanten, die al hun invloed hadden aangewend om de revolutie in het land niet verder te laten doorwerken. Zulke dingen vergeet men niet in één nacht. Er zou niet eerder vrede in het land komen, dan wanneer de Republieken hunne vrijheid wederkregen. Ook sprak Ds. Steytler van walgelijke gruwelen die door de Engelschen begaan werden, voor welke zich selfs Turken zouden schamen. De schaamte vloog hem in het aangezicht, wanneer hij bedacht, dat zij gepleegd werden door een natie, die bij tot hiertoe zoo hoog had geacht.

Weerlooze vrouwen en kinderen werden uit huis en hof de wildernis ingejaagd, hun have en goed werd door een wilden soldatenhoop verbrand. Eeuwige haat met de moedermelk ingegeven, zal het gevolg van deze schanddaden zijn. Engeland zou in Zuid Afrika een tweede Ierland krijgen, en de rust zou niet eer hersteld worden, voordat het geheele land van Engeland afgevallen is. Hij besloot zijn rede met de woorden: „Hier sta ik, God helpe ons, Amen."

Andere predikanten spraken in denzelfden geest. Ds. Neethling deelde mede dat hij een boerenvrouw had moeten troosten, toen deze hem verhaalde, hoe de Engelschen haar uit het huis in het woeste prairieveld gedreven hadden om daarna de woning in brand te steken. In hare verwijfeling had de ongelukkige uitgeroepen: „O, gij moordenaars en brandstichters, God zal u straffen, want Hij is de beschermer der vrouwen en der hulpeloozen; tegen deze en niet tegen vrouwen strijdt gij thans, en dat is een strijd tegen God."

Uit alles blijkt, dat er iets in de Kaapkolonie gist. Het feit dat een predikant durft spreken, gelijk Ds. Steytling sprak, zegt reeds veel. De voorspelling van den Engelschen publicist W. Stead, nl. dat de tegenwoordige oorlog zou uitloopen op het verlies van al de Engelsche koloniën in Zuid Afrika, zal wellicht eerder dan men verwacht had in vervulling gaan! De Heere geve het!

In Engeland wordt de stemming van lieverlede anders; doch wanneer men gaat bemerken dat er kans bestaat om ook de Kaapkolonie te verliezen, zullen ook zij, die een weerzin hebben in den thans gevoerden oorlog, voor het grootste deel wel weer Chamberlain gaan steunen. De veranderde stemming in Engeland komt voort uit het ontzettend groote getal slachtoffers dat de oorlog eischt; uit de enorme sommen die hij vergt, en uit de groote financieele schade die verschillende personen, vooral bezitters van mijn aandeelen, lijden. Doch men bemerkt er nog zoo weinig van, dat de schuld die de Engelsche regeering maakte tegenover de Zuid-Afrikaansche republieken, gevoeld wordt. Daaruit is het te verklaren, dat men in Engeland begeert dat het moorden ophoude en dat door de diplomatie geschieden zal, wat men tot hiertoe niet door geweld van wapenen kon gedaan krijgen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

ZWERVELINGEN.

II.

Over de verschansing van de *Zwarte Arend* geleund, met strakken blik voor zich uitziende, stond een man te staren naar de kust, die langzamerhand uit zijn oog verdween Hij had niet met hand of hoed tot afscheid gewuifd. Ook lette hij niet op de beweging om hem heen. 't Was als ging 't hem niet aan wat daar ginds of op het schip geschiedde, en als waren zijn gedachten elders.

De man zag bleek. Hij was niet groot van gestalte en heel zijn voorkomen teekende zoo niet zwakheid dan toch afmatting. Het zwaar, donker haar, dat onder de muts te voorschijn kwam, stak, evenals de dichte, zwarte baard, sterk af, bij de ver van kleurige wangen en het blanke voorhoofd. Zijn bruine oogen hadden gloed noch levendigheid, terwijl hij daar als wezenloos tuurde in de verte, en slechts nu en dan met de hand over het gezicht streek. Die hand was blank en fijn, en behoorde zeker niet aan iemand die gewoon was zwaar werk, te land of ter zee, te verrichten. Trouwens ook de kleeding bewees dat, die, schoon tamelijk versleten, toch nog, dat de drager een heer was. 't Woord beteekende toen meer dan nu. —

De man van wien we spraken heette Nikolaas Pietersz, en was niet ouder dan dertig jaar, al kon hij op 't oogenblik best doorgaan voor een veertiger. Dat hij met zoo groote onverschilligheid Hollands kust had vaarwel gezegd, dat er niemand was geweest, om hem 't vaarwel toe te roepen, had goede redenen. Om die en nog meer recht te begrijpen, is 't noodig, dat we zeggen wie Nikolaas Pietersz was, en hoe hij er toe was gekomen met *de Zwarte Arend* het Spanjaardsgat uit en de wijde zee in te gaan.

Een jaar of dertig vóór den tijd waarvan we nu spreken, was in ons vaderland de strijd begonnen tegen Spanje. 't Was een vreeselijke, bange kamp, die, gelijk welbeschouwd de meeste groote oorlogen, 't belang van lijf en ziel beide gold. Bij dezen was dit echter al bijzonder duidelijk, gelijk we hier niet nader behoeven aan te toonen, wijl ieder het wel weet. Terecht kon de dichter van 't Wilhelmus van Nassouwen zeggen, gelijk velen met hem:

In Godes vrees te leven
Heb ik altijd betracht,
Daarom ben ik verdreven,
Om land, om luid' gebracht.

(De laatste regel wil zeggen: Van land en volk beroofd. Iemand „om iets brengen" beduidde oudtijds hem er van berooven, 't hem ontnemen. Tegenwoordig is 't bij ons alleen nog over in „om het leven brengen").

Aan de kust van Zeeuwsch Vlaanderen leefde destijds een welgestelde visscher, Gerrit Pietersz geheeten. Hij had twee flinke schepen en veel geld en goed geld. Toen de nieuwe leer d. i. de leer der waarheid naar Gods Woord in Vlaanderen doordrong, en duizenden aldaar het Evangelie van Gods genade in Christus met vreugd aannamen, had ook Gerrit Pietersz het oor geneigd tot de woorden der rondreizende verkondigers van het Evangelie. De Heere God deed het zaad des Woords bij hem en zijn vrouw in de goede aarde vallen en ontkiemen, en zoo kon onze visscher dan ook van harte denzelfden weerklank geven als de „Echo" uit dien tijd, waar we onlangs van spraken:

„Wat brengen de predikanten die daar buiten prediken voort. *Gods Woord.*

Maar waar dat Woord komt, ontstaat, de Heere Jesus zegt het ons, strijd, strijd tusschen de wereld en het rijk Gods. Gerrit zou'evenaren wat zijn landgenoot, de martelaar Jan Herrewijn, in zijn laatste ure, getuigde: „Zoo loont deze ellendige wereld de dienaren Christi: Eertijds toen ik er vroolijk op los leefde liet ze mij met rust. Nu ik God vrees, voert ze mij ter dood."

Een tijd lang ging het nog goed, doch toen het bekend werd, dat Pietersz tot de ketters behoorde, en niet meer ter mis maar ter preek ging, barstte de toorn der priesters tegen hem los, die aan de Roomsche kerk den rug had toegekeerd. Alva kwam in het land, de inquisitie begon haar goddeloos werk, en Pietersz moest zijn leven redden door een haastige vlucht. Zijn vrouw en zijn eenig zoontje waren zijn reisgenooten, terwijl hij op een zijner schepen naar Zeeland vertrok. Van zijn bezittingen had hij nagenoeg niets kunnen redden. 't Werd alles verbeurd verklaard, en hem zelf, dat wist hij, wachtte gevangenschap en dood zoo hij, de ketter, oont in de handen zijner vijanden mocht vallen. Hij had des Heeren Woord verkozen boven de dwalingen der menschen. Hij had in den Bijbel van Liesvelt te Antwerpen gelezen, dat een Christenmensch zijn hoop heeft